

Det store i det små

Information 26. august 1996

Af JESPER HOFFMEYER

Mange mennesker synes at vægre sig mod den tanke, at biokemiske og fysiske processer skulle ligge til grund for noget, der er så storslået og vildt som menneskelivet. Nu er det faldet i min lod at have det som inderste overbevisning (lige fra barneårene), at sådan må det ikke desto mindre nok forholde sig. Og en stor del af mit professionelle liv i hybrid-feltet mellem biokemi og filosofi har været nær af min undren over, hvordan det dog kan gå til.

Nu bør man være opmærksom på, at den slags spørgsmål ikke kan løses ad videnskabelig vej. Det er da heller ikke mit anliggende her, at fremture med løsninger. Derimod kunne jeg tænke mig at slå en krølle omkring den højst interessante relation, der findes mellem det kedelige og det sjove, det velordnede og det vilde, eller altså mellem nødvendigheden og friheden.

Et spil som fodbold kan illustrere det. Fodbold kan være både vildt og storslået, og dog er det baseret på et helt rigtigt sæt af regler. Hvad ville der nu ske, hvis man indførte en komponent af uforudsigelighed i spillet? Lad os sige at dommeren havde en computer på sig, der med tilfældige mellemrum bød ham at idømme et straffespark til det ene af holdene skønt ingen forseelse var begået. Spillet ville selvfølgelig miste al sin charme, idet kun held og uheld nu ville afgøre, hvem der vandt.

Noget ganske tilsvarende ville ske, hvis fysikkens love pludselig blev upålidelige. Kan man f.eks. tænke sig noget mere kedeligt end de såkaldte bevarelseslove, de love der dømmer bl.a. mængden af masse og energi til i al evighed at være konstant? Lad os se, hvad der ville ske, hvis vi gav lovene fri, så de i det mindste glimtvis kunne slippe for at skulle gælde.

En umiddelbar konsekvens ville være, at ting pludselig ville kunne ophøre med at eksistere. Bedst som man satte sig ind i sin bil, ville den være væk, og man ville ligge og tumle rundt på asfalten. Hvis man da ikke selv var den, der ophørte med at eksistere. Det kunne måske se morsomt ud på film, men kun i begyndelsen - for det sjove ligger jo i bruddet med virkelighedens trummerum, men når bruddet selv er virkelighed, er det også bruddet der er trummerum. De mest simple ting ville ophøre med at fungere. Børnene ville ikke kunne dele slik, for man kan ikke tælle, hvis det man tæller kommer og går. Ja, enhver form for planlægning og viljeshandling ville være omsonst. Den menneskelige storslåethed ville være afskåret fra at give sig noget meningsfuldt udtryk.

Det er altså kun på grund af naturlovenes pertentlighed, at vi andre kan være vilde og storslåede. Hvilket minder mig om den gamle sandhed, at det kun er sjovt at være boheme, hvis alle de andre gør som de skal. Nødvendigheden modarbejder ikke friheden, men er dens forudsætning.

Den altid skarpsindige læser har selvfølgelig bemærket, hvor absurd denne diskussion er. For hverken kroppen eller hjernen kunne overhovedet fungere uden bevarelseslovene. Hvis der pludselig kunne opstå nyt stof inde i vore celler, eller hvis blodets ilt uden varsel ophørte med at eksistere, så var vi hurtigt kaput. Eller mere generelt: Hvis ikke verden langt hen ad vejen var kedelig og forudsigelig, kunne der hverken være liv eller tænkning i den.

Så at begrunde troen på en immateriel sjæl med det tilsyneladende misforhold mellem menneskets storhed og biokemiens smålighed, ville være lige så forkert, som at afvise alfabetets betydning for verdenslitteraturen med henvisning til, at det kun består af 29 bogstaver.